

Üretim, Dağıtım, Tüketim

Binlerce yıl öncesinden bugüne kadar geçen süreç içerisinde insanların ekonomik faaliyetleri de büyük değişimler geçirmiştir. Tarih öncesi dönem, insanın yeryüzündeki var olma mücadelesiydi. İnsanların temel gereksinimleri beslenme ve barınmaktı. Bu dönemde insanlar barınma gereksinimini mağara, doğal taş oyukları ve ağaç kovuklarıyla gidermişlerdir. Beslenme için ise sadece iki etkinlik yeterliydi. Bu etkinlikler, hayvanları avlamak ve meyveleri toplamaktı. Bu geçim şekli, ilk insanların küçük gruplar hâlinde ve göçebe olarak yaşamlarını sürdürmelerini sağladı. Nerede avlanacak hayvan bolsa ve nerede ağaçlar meyve vermeye başlamışsa insanlar da oraya göç ediyorlardı.

Günümüzden yaklaşık 9 bin ile 5 bin yıl öncesi neolitik (yeni taş) çağ olarak adlandırılır. Binlerce yıl devam eden bu uzun süreç, tarımsal devrimin temellerinin atıldığı dönem olarak bilinir. Birçok hayvanın neslinin tükenmesi ya da sayısal olarak azalması ve iklim koşullarında görülen değişiklikler, insanları yeni arayışlara yöneltmiştir. Böylece, binlerce yıldır avcılık ve toplayıcılıktan ibaret olan insanlık tarihinde köklü bir değişiklik yaşanmıştır. Tarımsal Devrim, yalnızca tarımsal etkinliklerin yapılmaya başlanması anlamına gelmez. Tarımsal etkinliklere paralel olarak günümüzde de tarımın ayrılmaz bir parçası olan hayvancılık faaliyetlerinin temeli yani hayvanların evcilleştirilmesi de bu devrimin bir parçasıdır.

Günümüzden 5 bin ile 3 bin yıl öncesinde yani kalkolitik (maden) çağında madencilik faaliyetleri başladı. Farklı metal aletlerin tarımda kullanılması sonucunda tarımsal üretim arttı. Üretimin artması neticesinde insanlar, fazla ürünlerini çevre yerleşmelere taşıdılar ve ilk ticaret faaliyetleri başladı. Böylece “bir malın üretildiği yerde tüketilmesi” döngüsü sona erdi. Ticaretle birlikte dağıtım sektörü de ekonomik faaliyetler içerisinde yerini aldı. İlk madenî paranın Lidyalılarca basılması sonrasında değiş-tokuş seviyesinde olan ticaret sektörü, günümüzdeki temel özelliklerini kazanmaya başladı.

Tarımsal Devrim’in ardından, insanların geçim kaynaklarındaki bir diğer köklü değişiklik Sanayi Devrimi ile gerçekleşti. Yeni kıtaların keşfedilmesi, Rönesans hareketleri, matbaanın icadı gibi birçok olay insanların bilimsel bilgileri paylaşmasını ve yeni buluşlar yapmasını sağladı. Bunların en önemlisi, 18. yüzyılda buhar gücüyle çalışan makinelerin yapılması oldu. Böylece insan ve hayvan gücünün yerini makineler aldı. İlk olarak İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi, kısa sürede Fransa ve Almanya gibi Batı Avrupa ülkelerine de yayıldı. Buhar gücünün sağlanabilmesi için taş kömürü gibi madenlere ihtiyaç olduğundan madencilik sektörü gelişti. Bu madenlerin fabrikalara taşınma zorunluluğu ise ticaret ve ulaşım sektörlerinin ilerlemesini sağladı. Sanayi Devrimi ile birlikte başlayan seri üretim, pazar ekonomisinin de gelişmesini sağladı. Sanayi Devrimi’nden günümüze kadar geçen süreçte, insanların yaşam seviyesiyle birlikte üretim, dağıtım ve tüketim sektörleri de hızla gelişti.

Sanayi toplumu, yerini bilgi toplumuna bıraktı. Kısa sürede bilgisayar, televizyon, uzay araçları, robot, biyoteknoloji, nanoteknoloji, cep telefonu, uydu ve Genel Ağ gibi sayısız yenilikle tanıştık. Çoğunluğu yaşantımızın vazgeçilmez bir parçası oldu. Tarım, hayvancılık, madencilik, ticaret, sanayi, ulaşım ve iletişim gibi birçok ekonomik faaliyet ise bilgi toplumunun gerektirdiği şekilde gelişti ve değişti. Örneğin eski yöntemlerle tarım yapmaya devam etseydik bugünkü dünya nüfusunu besleyebilecek kadar ürün yetiştiremezdik. Artık bir tarım ürününün genetik yapısında istenilen yönde değişiklik yapılarak ya da

tarımda modern yöntemler uygulayarak daha kısa sürede, daha fazla tarımsal ürün elde etmek mümkündür.

Geçmişten günümüze kısaca gelişimlerini öğrendiğiniz tarım, hayvancılık, ormancılık, ticaret, sanayi, madencilik, ulaşım gibi tüm bu ekonomik faaliyetler, üretim-dağıtım-tüketim döngüsü çerçevesinde ekonominin temelini oluşturur. Üretim, tüketim ve dağıtım sektörleri sürekli birbiriyle etkileşim hâindedir. En basit hâliyle, herhangi bir ürüne olan talebin yani tüketimin artması, üretimi de artırır. Üretim ve tüketim arasındaki bağı sağlayan sektörsel dağıtımdır.

Ekonomik Faaliyet Türleri

Bunlar; üretim, tüketim ve dağıtımdır.

Üretim, Mal ve hizmetlerin yetiştirilmesi ya da imal edilmesi için yapılan ekonomik etkinliklerdir. Tarımsal ürün, hayvan yetiştirme ve imalat bu gruba girer.

Tüketim, Üretilen mal ve hizmetlerin insanlar tarafından kullanılmasıdır.

Dağıtım, Mal ve hizmetlerin tüketiciye ulaştırılması için yapılan ekonomik etkinliklerdir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Doğal Faktörler

Bunlar;

- Hammadde,
- Yer şekilleri,
- İklim şartları,
- Su kaynakları,
- Bitki örtüsüdür.

Hammadde

Hammaddenin çabuk bozulduğu alanlarda kurulacak tesisler genelde hammaddeye yakın kurulur, örneğin, şeker fabrikaları şekerpancarı üretim alanlarına yakın kurulur. Bu alanda atık olarak çıkan küspe hayvan yemi olduğundan büyükbaş hayvancılığın da yapılmasına neden olur. Genel olarak hammadde kaynaklarına yakınlık üretilen ürünün maliyetini düşürmektedir. Pazar, ulaşım kolaylığı ve benzeri etmenler hammaddeye yakınlığı bozabilmektedir. Ülkemizde petrol rafinerilerinin ve demir - çelik fabrikalarının hammadde kaynaklarından uzak olmaları buna örnek verilebilir.

Yer şekilleri

Yer şekillerinin dağlık engebeli olduğu yerlerde tarım alanları azalmakta dolayısıyla tarımsal üretim de azalmaktadır. Ulaşım maliyetleri fazla olmaktadır.

Fabrikalar kurulurken yer şekillerinin uygun olduğu yerler seçilir. Üretilen ürünlerin pazarlanması bu alanlardan daha kolay sağlanır. Ulaşım fabrika kuruluş yeri üzerinde en önemli etkidir. Ulaşımın zor sağlandığı dağlık engebeli alanlara ve iklim şartlarının olumsuz olduğu alanlara genel olarak fabrikalar kurulmaz. Karayolu, demiryolu ve denizyolu bağlantılı alanlarda kurulacak fabrikalarda üretilen ürünlerin dağıtımı da kolay olacaktır. Yer şekillerinin engebesiz olduğu her bölgede sanayi gelişecek diye bir kaide yoktur. Bunun yanında iklim şartları ve beşeri şartların da elverişli olması gerekir.

Dağlık, engebeli bir yerde kurulacak fabrikaya hammaddenin getirilmesi, üretilen ürünlerin gönderilmesi zor olacağından fabrika ekonomik olmayacaktır.

İklim Şartları

İklim şartlarının uygun olduğu yerlerde ürün üretme daha kolaydır, örneğin, pirinç sıcak ve sulak alanlarda yetişir. Bu alanlarda en çok bu ürün üretildiğinden halkın temel besin maddesidir ve en çok bu ürün tüketilir. Kendi iklim şartlarının dışında da ürün yetiştirilebilir fakat bu ürünlerin üretim maliyeti daha fazla olur. Ürünün pahalılaşması da tüketimi olumsuz etkiler. Sanayinin kurulduğu yerler soğuk kuşakta değildir. Daha çok iklim şartlarının daha uygun olduğu orta kuşaktır. Soğuk kuşakta kurulacak tesislerin ısıtılması maliyeti yükseltecektir.

Olumsuz doğa koşulları, ulaşım ve ticaret faaliyetlerini de etkiler. Ulaşımın aksaması veya zorlaşması ürünün pazara ulaşma süresini uzatır. Böylece maliyet artar. Maliyetin artması, o ürünün fiyatının artması ve bu da tüketiminin azalması anlamına gelir. Bu durumun aksine, uygun hava koşulları üretimi artırır. Üretim artınca ürünlerin birim fiyatı düşer ve böylelikle tüketim artar.

Su Kaynakları

Bazı hammaddelerin işlenmesi sırasında suya ihtiyaç duyulur. Kâğıt ve demir-çelik sanayi için su vazgeçilmezdir. Örneğin, bir ton çelik üretimi için 200.000 litre suya ihtiyaç duyulur. Her fabrikada suya ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin nükleer santrallerde de reaktörlerin soğutulması için bol suya gereksinim vardır. Bu nedenle nükleer santraller genelde denizler, akarsular ya da büyük göllerin kenarlarında kurulmaktadır.

Bitki Örtüsü

Bitki örtüsünün gür ormanlık olduğu alanlarda ormana dayalı fabrikalar kurulabilir fakat diğer fabrikalar için bu uygun değildir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Beşeri Faktörler

Üretim Faaliyetleri Üzerinde Etkili Olan Beşeri Faktörler

- Ulaşım
- Temel ihtiyaçlar
- Sermaye
- İş gücü
- Tarımsal faaliyetler
- Sanayinin etkisi
- Teknolojik gelişmeler vb.

İhtiyaçlar üretimi tetikler, üretim için sermayeye ihtiyaç vardır. Hammaddenin temini, fabrikalarda işlenmesi için işçilerin sağlanması beşeri faaliyetlerdir.

Zamanla bölgeler arası ticari faaliyetlerin gelişmesi ülke ekonomisinin gelişmesi ulaşım yollarının da daha iyi olmasına neden olmaktadır. Böylece ürünler daha hızlı ve güvenli tüketiciye ulaştırılabilmektedir. Bu demiryolu, denizyolu ve havayolu içinde geçerlidir. Ulaşım üretim, dağıtım ve tüketimde rol oynayan en önemli etkenlerdendir. Ulaşım hem yerel hem de bölgesel bazda etkilidir. Hammaddelerin getirilmesi, işlenip üretilen ürünlerin pazarlanması ulaşım ağıyla olur. Ulaşımın sağlanmadığı alanlarda da üretim tüketim olmaz.

Pamuk ekilir, sulanır, üretilir, üretilen pamuk ulaşım ile fabrikalara gönderilir. Fabrikalarda işlenen ipliğe dönüştürülen pamuk dokunarak kumaşa dönüştürülür. Kumaşlar tekstil fabrikalarına gönderilir ve bu alanlarda giysilere dönüşür ve hizmete sunulur.

Pamuğun tarladan evimize kadar olan serüveni

Bölgeler arasındaki farklı ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ülke içerisinde farklı alanlar arasında ticari ilişkiler gelişmektedir, örnek; petrol olan bir yerde kurulan rafineride üretilen benzin, mazot, yağ, plastik gibi ürünlerin diğer bölgelere dağıtılması ve tüketicilere ulaştırılması, başka bir bölgede üretilen tarımsal gıdaların şehirleşmiş bölgelere gönderilmesi bölgeler arası ekonomik çeşitliliğe örnektir.

Dağıtım Faaliyetleri Üzerinde Etkili Olan Bazı Beşeri Faktörler

- Ulaşım yolları
- İletişim teknolojileri
- Modern pazarlama teknikleri
- Sermaye birikimi
- İnsan kaynakları
- Yerleşim özelliklerinin etkisi

Dağıtımla ilgili ekonomik faaliyetlerde de beşerî unsurların etkisi çok belirgindir. Özellikle üretilen ürünlerin tüketiciye kısa sürede ulaşması, gelişmiş bir ulaşım ağı ile mümkündür. Ulaşım üzerinde her ne kadar doğal faktörler çok etkili olsa da ulaşımın gelişmesi için çift şeritli yolların, otoyolların, köprülerin ve tünellerin inşa edilmesi beşerî bir süreçtir.

Dağıtımla etkileyen bir diğer beşerî unsur ise pazarlama ve iletişim teknolojileridir. Pazarlama, bir ürünün üreticiden satın alınıp tüketiciye ulaştırılma sürecini kapsar. İşte bu süreç içerisinde ürünün mümkün

olduğu kadar kısa süre içerisinde ve özelliğini yitirmeden tüketiciye ulaştırılması gerekir. Bu durum teknoloji ve pazarlama stratejilerinin sıkı bir bağ kurmasına neden olmuştur. Özellikle bitkisel ve hayvansal gıdaların uzun yolculuklar esnasında bozulmaması için soğutucularla donatılmış konteyner, tır ve gemi gibi özel nakliye araçlarının yapılması ya da ülkeler arasında petrol ticaretini sağlayan boru hatlarının inşa edilmesi pazarlama teknolojilerine örnek olarak gösterilebilir.

Tüketim Faaliyetleri Üzerinde Etkili Olan Bazı Beşeri Faktörler

- Ulaşım
- Temel ihtiyaçlar
- Tanıtım ve reklam
- Kitle iletişim araçları
- Moda
- Teknolojik gelişmeler
- Gelir düzeyi

Her şeyden önce tüketim, insanların ihtiyaçlarıyla ilgili bir olgudur. İlk Çağ'dan günümüze kadar geçen süreçte tüketimi etkileyen en önemli unsur, insanların fizyolojik ihtiyaçları olmuştur. Bu ihtiyaçlar yeme, içme, barınma ve giyinmedir.

Günümüzde de üretim ve dağıtım yapılan ürünlerin büyük bir kısmının tarım ve hayvansal ürünler ile yiyeceklerden oluşması şaşırtıcı değildir. İnsanların bir diğer temel ihtiyacı ise sosyal ihtiyaçlarıdır. Eğlenme, dinlenme ve gezme gibi sosyal ihtiyaçlar da tüketimi etkilemiştir. Günümüz dünyasında ekonomik gelişmeye ve insanların gelir seviyesinin artmasına bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlar da çeşitlenmiş ve tüketimi etkilemiştir. Teknolojinin ilerlemesiyle yeni ürünlerin piyasaya sürülmesi, hemen her eve ulaşan kitle iletişim araçları sayesinde herhangi bir ürünün reklamının yapıp milyonlarca insana tanıtılması ve değişen moda eğilimleri de tüketimi etkileyen diğer beşerî unsurlardır.

**COĞRAFYA
HOCASI**